

[„COLECȚIA DE ANTICHITĂȚI DIN ROMÂNIA A D. MAIOR PAPAZOGLU“

PAVEL ANGHEL

La 5/7 februarie 1857, apare în București ca oficios al Comitetului Central al Unirii din Muntenia, jurnalul „Concordia“ avind subtitlul „Jurnalul politicu și literar“. Noul organ de presă unionist a publicat o serie de materiale prin care milita pentru apropierea muntenilor și moldovenilor în vederea realizării unității naționale. Partea literară a „Concordiei“ era inserată într-o rubrică ce purta titlul „Variatăți“. De fapt, este vorba nu de o parte pur literară ci de una culturală în care se publica pe lângă poezii, foiletoane, povestiri și informații științifice, artistice etc. Nume de răsunset național ca V. Alecsandri, Gr. Alexandrescu, D. Bolintineanu, C. Z. Crețeanu, C. D. Aricescu și alții au semnat la „Concordia“, ridicind prin aceasta valoarea jurnalului.

Printre interesantele și inedite materiale apărute la rubrica „Variatăți“, ne-a reținut atenția acela intitulat „Colecția de antichități din România a d. maior D. Papazoglu“. Apărut în trei numere diferite de la sfârșitul lunii aprilie, el este semnat de însăși maiorul D. Papazoglu. Cele trei fragmente ne furnizează prețioase informații privind modul în care un pasionat căutător de rarități, acum mai bine de un secol, a reușit să-și alcătuiască o colecție, de felul cum a organizat-o și chipul în care vede valorificarea ei.

Colecția de „antichități“ a maiorului Papazoglu a fost alcătuită în decurs de 25 de ani, vizitându-se pentru aceasta de către colecționar peste 50 de localități între care Tîrgoviștea. Slujba de militar, așa cum singurul declară, i-a înlesnit acest lucru“ ....ca militar ce mă desloca prin satele și orașele statului României, nu puțin ajutîndu-mă, am putut strînge cu destulă jertfă și alcătui o colecție de antichități“.

Pasiunea de colecționar i-a fost insuflată lui Papazoglu încă din copilărie de Banul Mihalache Ghica care „s-a ocupat cu cel mai mare zel și activitate, pentru descoperirea și strîngerea antichităților ce s-au

putut găsi". Reținem faptul că înaintea lui Papazoglu exista în Țara Românească un mare colecționar în persoana Banului Mihalache Ghica.

D. Papazoglu și-a alcătuit colecția „de antichități” minat de „sentimentul iubirii de progresul națiunii” și avînd ca unic scop „Nu altul decît a arăta compatrioților ... niște dovezi solide, care se adaugă pe lîngă cele mai multe ce au Românii de noblețea originii lor”.

Colecția a fost împărțită de către posesorul ei în 12 grupe „despărțituri” pe genuri de obiecte. În ce privește mărimea colecției nu putem indica o cifră exactă deoarece numai la 2 din cele 12 „despărțituri” se dă numărul total al pieselor. Cert este că numărul obiectelor ce compuneau colecția trecea de cîteva mii, cu toate că, Papazoglu o intitula cu modestie „o mică colecție de antichități”.

Colecția cuprindea în forma ei inițială diferite piese din domeniul științelor naturii și istoriei, dispuse în cîte o „despărțitură”.

În prima „despărțitură” au fost incluse medalii de o anumită mărime, cele mai multe dintre ele fiind romane.

În „despărțitura” a doua erau cuprinse tot monede dar de o altă mărime, din aur, argint, aramă, alamă cu subiecte mitologice și istorice. Originea lor este dacică, romană, bizantină, turcă și habsburgică.

Un grup de statuete din os, lut, piatră și bronz se cuprindeau în cea de-a treia „despărțitură” a colecției Papazoglu. Statuile reprezintă pe Bachus prunc, un Silano, un Cupidon, pe Mercur și cîteva busturi printre care cel al lui Alexandru cel Mare, Antonius, Vespasianus etc.

Cea de-a patra grupă-„despărțitură” prezenta bijuterii din diferite metale, unele din ele avînd incrustații de pietre prețioase, unelte agricole de fier în miniatură și diferite prelucrări de pietre semiprețioase. Dintre bijuterii se menționează unele inele, agrafe, mărgel, în majoritatea lor găsite în morminte romane.

Arme, indiferent de materialul din care au fost confecționate, zale, pieptare, pîteni, etc., formau obiectul celei de-a cincia „despărțituri”. Alături de toate acestea se mai găseau cîteva obiecte de podoabă cavaleresti ca : nasturi, colane. Armele colecționate datează din diferite epoci și se găseau în colecție de la toporul de piatră pînă la armele de foc dintre care unele datate.

Cea de-a șasea „despărțitură” cuprindea un număr apreciabil din plăci de piatră, marmură și plumb avînd pe ele lucrute în basorelief diferite scene mitologice.

A șaptea grupă cuprindea vase de lut, bronz, urne funerare, cărămizi și plăci de ceramică „de la mai multe neamuri ce au trăit pe pămîntul României” predominînd vasele dacice și romane.

Antichități orientale, procurate, „dupe la mai mulți voiajori”, unele din ele cuprinzînd texte scrise cu hieroglife, alcătuiau cea de-a opta „despărțitură”.

Cele trei „despărțituri” care urmează — nouă, zece și unsprezece — conțineau minerale, fosile de mastodont, cochilaje, piese de ornitologie

și herpetologie, mostre de esențe lemnoase, fructe exotice de diferite mărimi etc.

Deosebit de valoroasă ni se pare a fi fost ultima „despărțitură“ ce se compunea „de o numeroasă bibliotecă, veche ce nu se coboară mai jos de anul 1750“. Dintre volumele citate rețin atenția o Istorie Universală tipărită la 1606, Istoria domniei lui Mihai Viteazul, mai multe cronici Moldo-Valahe ca și manuscrise, documente, foi de zestre din secolele XV—XVI—XVII. Toate acestea „sînt trecute“ așa cum afirmă Dimitrie Papazoglu „cu regula cuvenită într-o condică în care fiecărui membru i s-au trecut cuprinderea în prescurtare, arătîndu-se subiectul ce tratează“.

Clasificarea făcută colecției de organizatorul ei este departe de a fi strict științifică. Vase aparținînd populației geto-dacice se clasează în aceeași grupă cu candelă bizantino-creștine, iar arme primitive și medievale stau alături de pinteni, agrafe, nasturi și altele. De asemenea, nefiind vorba de o colecție exclusiv de „antichități“, alegerea pieselor a fost făcută și după criteriul curiozității. Astfel, nuci de cocos, faguri de miere, fructe „curioase“ au fost incluse în colecție alături de piese de o certă valoare științifică.

Trebuie să menționăm ca pozitiv faptul că documentele au fost inventariate într-un dosar și că „în scurt timp se vor vedea toate publicate și prin tipar“.

Este aici vorba de o formă destul de precisă în ce privește inventarierea și evidența științifică a unei colecții muzeale. Sistemul după care se face această operațiune este complet în sensul că fiecare piesă e prezentă în registru cu datele de proveniență și tehnice și o sumară descriere.

Conștient de valoarea celor mai multe piese din colecția sa și mînat de sentimente naționale, Dimitrie Papazoglu militează pentru salvarea tuturor obiectelor ce se mai găsesc pe teren și care sînt pe cale de a se distruge. Astfel el arată că „medaliile și monedele se vînd pe la zarafi.... statuie de bronz și bijuterii cum și armele de fier și aramă pe la căldărari și lăcătuși..... asemenea și plăcile sculptate, coloanele și bustele se zidesc, drept bolovani de piatră pe la fîntîni și poduri“.... etc... etc.

Pentru a curma această situație el propune inițierea unei campanii de salvare a acestor materiale pe baza unui proiect alcătuit de el.

Ceea ce ni se pare valoros în materialul publicat în „Concordia“ în care se prezintă colecția de antichități a maiorului Dimitrie Papazoglu, este dorința manifestată de organizatorul acestei colecții ca după îmbogățirea ei cu piese valoroase salvate de pe teren să organizeze un muzeu național, socotind că numai astfel vor putea fi valorificate spre interesul general acele „prețioase suveniruri“ ... să primesc însărcinarea a suprămi, fără nici o leafă, de a strînge toate acele antice de pe la locurile pe care cunosc și să le așez într-un muzeu sistematic național și-mi va fi singura răsplată a ostenei mele“.

Din scurta prezentare a celor relatate de maior în jurnalul „Concordia” privitor la colecția sa de antichități, se desprind pentru noi cîteva constatări : 1/ Existența în Muntenia acum 130 de ani a unor serioase preocupări privind stringerea unor colecții ; 2/ Realizarea colecțiilor nu se face la voia întîmplării ci cu scopul foarte precis al salvării și păstrării de importante dovezi materiale ale trecutului istoric ; 3/ Valorificarea acestor colecții se poate face numai prin crearea unui Muzeu Național. Desigur nu poate fi vorba în concepția lui Papazoglu de a realiza o colecție pe baza unor cercetări științifice temeinice.

Consecvent acestor puncte de vedere, maiorul Dimitrie Papazoglu scrie lucrarea „Muzeul Papazoglu” care apare la București în 1864. În prefață, autorul amintește că s-a ocupat cu plăcere de antichitățile țării și cu arheologia. Militează pentru a împiedica înstrăinarea materialelor valoroase de către localnici care le vînd fie colecționarilor particulari, fie unor străini care îmbogățesc cu ele muzeele statelor străine. Proiectul modului cum concepea stringerea obiectelor pentru un Muzeu al Națiunii a fost înaintat de autor atît Ministerului de Interne cît și celui al Instrucțiunii dar fără nici un rezultat. Maiorul atacă guvernul pentru neglijența față de antichitățile din România amintind că în alte state există comitete de specialiști care se preocupă permanent cu înzestrarea muzeelor cu dovezi atestînd originea popoarelor respective. Tot în prefață autorul anunță existența unui catalog al antichităților din colecția sa particulară și invită pe amatori s-o viziteze la locuința lui din str. Văcărești 151. Cu același prilej vor putea vedea și o hartă topografică lucrată de organizatorul colecției, hartă pe care sînt însemnate locurile unde au fost găsite materialele din colecție, numele celor de la care au fost achiziționate sau lucrate. Catalogul despărțiturilor prezintă de astă dată XX de mari grupări care indică o evoluție în concepția muzeografică a organizatorului. Vom menționa printre altele la despărțitura XIV obiecte antice bisericești, la despărțitura XVII, diferite rarități de manufacturi și țesături din România, la despărțitura XVIII bibliotecă veche numai de cărți tipărite, la despărțitura XIX manuscrise pe hîrtie și pergament și la despărțitura XX galeria de tablouri în ulei, halcografii și litografii.

Fiecare despărțitură prezintă un inventar de obiecte cu elemente atributive și descriptive care este publicat în lucrare.

Deosebit de interesant și legat direct de preocupările noastre ni s-a părut conținutul despărțiturii XVII care cuprinde piese de artă populară descrise și localizate (piese de port, lemn, cît și hrisoave pe pergament cu vechime de peste 3000 de ani).

Lucrarea „Muzeul Papazoglu” constituie un prețios instrument pentru cercetătorii celor mai vechi colecții particulare din țara noastră, bogăția acestei colecții cît și varietatea ei constituind o bază de plecare în diverse domenii de cercetare (numismatică, etnografie, artă populară, arhivistică etc.).

Nu cunoaștem ce s-a întâmplat cu bogata colecție strînsă cu grijă de maiorul Papazoglu. Este posibil ca ea să se fi risipit după moartea acestuia. Cert este că o parte din stampele, planurile și hărțile ce i-au aparținut și care erau unicate a intrat în colecțiile Academiei Române. După unele din ele s-au realizat numeroase copii, iar altele au slujit la ilustrarea unor lucrări de istorie. Muzeul Militar Central posedă și el cîteva piese din această colecție.

În încheiere, am dori să subliniem faptul că deși nu a pornit de la o idee științifică în alcătuirea colecției sale, maiorul D. Papazoglu a adunat un valoros tezaur. Colecția sa poate fi apreciată ca una dintre cele mai mari și mai de preț colecții din Țara Românească, existente în veacul al XIX-lea.